

[Min. for tekn. samarbejde med udviklingslandene.] mere tekniske ting, der har været fremført under forhandlingerne.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af vandløbsloven.

(Lovforslaget (nr. 46) findes i tillæg A. sp. 625, fremsættelsen i tidenden sp. 403).

Formanden: Sammen med denne sag foretages den følgende sag på dagsordenen, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om landvæsensretter.

(Lovforslaget (nr. 47) findes i tillæg A. sp. 615, fremsættelsen i tidenden sp. 404).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Chr. Thomsen: Begge lovforslag bygger jo i høj grad på det arbejde, der er udført i spildevandskommissionen af 1957. Vi hørte i går om de problemer, man har med vandforsyningen på grund af det voksende vandforbrug, byernes vækst, industriernes større vandforbrug og industriens spredning ud over landet. Vi har jo egentlig de samme voksende problemer, når det i anden omgang drejer sig om at lede spildevandet væk. Man kan vel egentlig sige, at problemet både her og i udlandet har taget et omfang, så det mange steder truer verdens vandløb og verdens strandbredder i en grad, som man ikke tidligere har forudset. Det truer med mange steder helt at ødelægge det naturlige liv i vandløbene, og det kan være farligt for folkesundheden.

Samtidig med at man søger at retablere vandløbene og få dem i en bedre stand, må man jo huske på, at man også skal gøre det på en måde, så erhvervslivets udvikling kan gå videre og kan fortsætte fremover i den nødvendige stigende takt.

Jeg tror, det er rigtigt at sige her ved første behandling, at når man har gennemført disse to lovforslag, har man forhåbentlig fået et nyttigt stykke værktøj; når man har fået lovene færdigbehandlet, har man en fornuftig ramme om det fremtidige arbejde. Men ingen bør tro, at man kort tid efter lovens gennemførelse virkelig vil være nået et afgørende stykke vej frem. Gennemførelsen af loven og løsningen af dette problem vil fremover kræve økonomiske investeringer af milliardomfang; af et omfang, som det kun vil være muligt for det danske samfund at klare over en årrække. Jeg tør slet ikke spå om, hvor lang en årrække der vil hengå, men der vil givetvis af økonomiske årsager hengå en årrække, inden man egentlig kan sige, at nu mener vi, at det problem er løst tilstrækkelig godt her i landet. Desuden må vi huske på, at selv om vi kender de nuværende problemer, vil der, medens man arbejder videre frem, stadig væk dukke nye, store problemer op i udviklingsområder og andre steder, hvor industri og byggeri kræver helt nye foretagender og anlæg.

I de to foreliggende lovforslag går man ind for — og det er jeg enig i — at der gives kommunerne, skal vi sige en mere praktisk stilling. Kommunerne får nu mulighed for, allerede når de skal behandle udstykningsagerne, at stoppe og se på hele spildevandsafledningen, og hvordan den skal gennemføres; de kan stille det i bero, de kan kræve planer lagt for de fremtidige spildevandsledninger, de får altså en stærkere stilling i det rent praktiske og kan tilrettelægge det på et tidligere tidspunkt. De får også større muligheder for selv at tilrettelægge hele udgiftsfordelingen og forestå fordelingen af udgifterne ved disse meget kostbare anlægs gennemførelse og ved deres vedligeholdelse.

Dertil kommer, at kommunerne, der har den tilstrækkelige tekniske administration, får mulighed for selv i høj grad at være medbestemmende og projekttere og udforme ledningsnettene. Altså alt i alt en stærkere,

[Chr. Thomsen.]

en mere arbejdsdygtig stilling for kommunerne.

Tilsyn og kontrol med anlæggene skulle også efter lovforslaget blive væsentligt forbedret. Nu kommer det til at ligge forskellige steder: embedsløge, politi, fiskerikontrol og andre myndigheder, der hver inden for sit felt skal foretage kontrollen. Jeg tror, at man efter lovforslaget i det store og hele vil have større mulighed, bedre mulighed, for fremover at kontrollere de anlæg, man gennemfører, og for at kontrollere, at de også bliver drevet rigtigt, at man ikke sløser med gennemførelsen af arbejdet, fordi man har fået et nyt anlæg. Hvis man bruger lovgivningen, som lovforslagene foreligger her ved første behandling, rigtigt, skulle det give en betydelig mere hensigtsmæssig og rigtig kontrollovgivning, end vi tidligere har haft.

Jeg nævnte før, at den rigtige spildevandsudledning til havene kræver milliardbeløb. Der har været talt om byrdefordelingen. Som det er foreslået i lovforslaget om ændring af vandløbsloven, må det i al almindelighed ligesom forsyning med frisk vand være en kommunal opgave. Der er dog enkelte undtagelser herfra, hvor det ikke er rimeligt, at en enkelt kommune alene bærer udgiften, og det er der også taget højde for. Der kan være eksempler på naturfredningshensyn, og hvis visse søer og vandområder senere skal bruges til ferskvandsforsyning, kan det være, at man slet ikke vil lade spildevand lede ud i visse søer eller åudløb. Hvor man af hensyn til almenvellet foretager sådanne ændringer, vil det være rimeligt, at staten yder et bidrag til de kommuner, som man kræver ekstraordinære udgifter af, og det er der også taget hensyn til, men i det store og hele mener jeg, det er rigtigt, at både forsyning med frisk vand og afledning af spildevand stort set må være en kommunal opgave.

Jeg er helt klar over, at når man ad åre finder frem til en anden kommunalinddeling, en anden byrdefordeling i det danske samfund, vil der opstå spørgsmål om visse planlægningsmæssige og administrative ændringer; det kan næsten ikke undgås. Jeg tror dog, de to lovforslag er udformet sådan, at der intet vil være til hinder for dem på nuværende tidspunkt at gennemføre dem, fordi de i og for sig ikke stiller sig hindrende i

vejen for, at man senere rent planlægningsmæssigt og rent administrativt får en anden fordeling end den, man har på nuværende tidspunkt.

Det er givet, at lovforslag, der har en sådan økonomisk rækkevidde, og som så mange vil være interesseret i, vil kræve et langt og grundigt udvalgsarbejde. Dertil kommer, at jeg tror, vi her i Folketinget bør gøre os klart, at fra det tidspunkt, vi har færdigbehandlet lovforslagene, og til de administrativt kan sættes i gang, må der nødvendigvis gå nogle måneder. Det vil være ganske umuligt at sætte alle de nye regler i kraft, uden at man giver administrationen et tilpas stort tidsrum til at tilrettelægge det hele, så det fungerer, som det skal, fra starten af.

Jeg vil gerne på mit partis vegne sige, at vi er meget stærkt interesseret i denne lovgivning. Vi vil være velvilligt stemt ved dens behandling i udvalget og for den senere gennemførelse, og jeg kan anbefale lovforslagene på mit partis vegne.

Juul-Madsen: Det første lovforslag, der omhandler ændring af den i 1949 vedtagne lov om vandløb med senere ændringer, drejer sig som allerede omtalt om en kompliceret og meget teknisk betonet lovgivning. Bortset fra lovforslagets tilknytning til lov om vandforsyning og lov om vandløbsretter forudsætter vitale dele af det, først og fremmest spørgsmålet om bekæmpelse af vandforurening, i øvrigt et meget nært samarbejde mellem en hel række af ministerier. Det er nødvendigt, at der er samarbejde mellem indenrigsministeriet, fiskeriministeriet, boligministeriet, ministeren for kulturelle anliggender og landbrugsministeriet, idet det er nødvendigt at behandle selve vandløbsbeskyttelsen efter regler, der forudsætter sundhedsvedtægter; visse bestemmelser i landsbygge love, forskellige planlægningslove og fiskerilove ved siden af de bestemmelser, der altså skal være i den vandløbslov, vi her behandler.

Jeg nævner dette for at understrege, hvor kompliceret denne lovgivning er, og hvor mange hensyn der skal tages, og for at understrege betydningen af et grundigt udvalgsarbejde i forbindelse med de mange interesser, der er samlet under de felter, der behandles i vandløbsloven.

[Juul-Madsen.]

Derfor søger dette lovforslag da også først og fremmest at ændre de tekniske bestemmelser, medens den endelige fastsættelse af en række administrative og økonomiske bestemmelser ganske enkelt må afvente udformningen af kommunestrukturen og byrdefordelingen og dermed placeringen af det planlægningsmæssige og administrative ansvar. Det er nødvendigt med samarbejde med en række forskellige myndigheder, der hver for sig skal varetage forskellige opgaver, og vandløbsloven skulle gerne udformes på en sådan måde, at dette samarbejde bliver lettet.

Der knytter sig altså til dette lovforslag mange og store interesser. Det drejer sig om beskyttelsen af det rene vand og om afledning af spildevandet, der bliver et stadig større problem i et teknificeret samfund. Det drejer sig også om beskyttelse af naturen, af floraen og faunaen, og om beskyttelse af fiskeriet og andre erhvervsinteresser. Det drejer sig om beskyttelse af det overfladevand, vi i stigende grad skal tappe i de kommende år for at få tilstrækkeligt med vand, og det drejer sig også om at tage de nødvendige og rimelige hensyn til det, man med et bredt udtryk kalder de rekreative områder.

Det er klart, at her tørner mange interesser mod hinanden. Industriens berettigede og nødvendige interesser, private lodsejeres, private grundejeres, også berettigede interesser, naturfredningsfolkernes ønsker, kommunernes ønsker og statens interesse i at få tingene til at glide på en fornuftig måde — alt dette skal man i denne lov forsøge at komme så nær som muligt i retning af en fordelagtig løsning af.

Det kunne vel på forhånd synes at være en næsten umulig opgave at løse alle disse problemer på en sådan måde, at alle kunne tilfredsstilles, når man tænker på, hvilke interesser industrien, jordbrugerne, fiskerne og naturfredningsfolkene har vedrørende denne lov. Men hertil kan føjes, at heldigvis kommer den moderne teknik jo lovgiverne til hjælp. Det er i dag muligt ved de moderne rensningsanlæg at foretage en sådan rensning af spildevandet, at det både hygiejnisk, biologisk og æstetisk ikke er uegnet til noget brug. Her kommer altså udviklingen af rensningsanlæggene og alt, hvad der knytter

sig hertil, ind i billedet, og en stor del af lovforslaget omhandler da også bestemmelser vedrørende disse rensningsanlæg, kommunernes beføjelser og opgaver etc.

Jeg skal ikke komme nærmere ind på disse bestemmelser, der er meget teknisk betonedede og kræver en nøje gennemgang i udvalget. Jeg skal blot udtrykke ønsket om, at man med dette lovforslag når det mål, der er hensigten, nemlig at beskytte vore vandløb, vore søer og strande mod forurening, at beskytte floraen og faunaen og dermed naturen og samtidig tage de hensyn til udviklingen inden for industri, landbrug og befolkning, der naturligvis er nødvendige.

Hermed skal jeg tilsige mit partis velvillige behandling af denne sag.

Poul Schlüter: Forslaget til lov om ændring af lov om landvæsensretter hviler på en grundig kommissionsbetænkning. Forslaget var fremsat her i tinget i fjor, og jeg har ikke ved denne lejlighed mange bemærkninger at knytte dertil.

Jeg tror, det er et rigtigt grundsynspunkt i den nye ordning, at man på stadig flere områder vil åbne mulighed for at indføre almindelige retsplejeregler om parternes adgang til at blive gjort bekendt med de erklæringer, som findes i sagen. Jeg tror også, det er rigtigt, at man ved optagelse af syn og skøn vil lade almindelige retsplejeregler ske fyldest, og jeg tror, det er praktisk, at man følger lovforslagets regel om, at nævnsformænd skal have adgang til at ansætte sekretærhjælp.

Forslaget er jo ikke på nogen måde et kategorisk brud med den hidtidige ordning. Der er tale om fornuftige og rimelige tilføjelser, og jeg kan give mit partis tilsagn om en hurtig og velvillig behandling af forslaget.

Kristen Østergaard: Forureningsproblemerne i det moderne samfund bliver jo af et større og større omfang. Det gælder for luftens vedkommende, derunder støjlagen, og det gælder de faste affaldsmængder på landjorden, som der også er problemer med. Og det gælder ikke mindst de forskellige affaldsstoffer, der skyldes bort fra moderne bysamfund, store som små, og også fra de forskellige former for erhvervsvirksomheder. Affaldet, der skyldes ud i vandløbene og i

[Kristen Østergaard.]

fjordene og de omliggende have, giver jo anledning til problemer dér, hvor de så kommer hen. Den moderne hygiejne er i høj grad karakteriseret ved, at affaldet skylles bort; det er jo så let og så bekvemt. Med Danmarks geografiske placering, omgivet, som det er, af have og med landet gennemskåret af mange vandløb, er fristelsen til at bruge bortskylningsmetoden særlig nærliggende.

Det danske samfunds stigende forbrug af vand pr. indbygger pr. år er et vidnesbyrd derom. Lovforslaget har jo en parallel i det lovforslag om vandforsyning, der blev diskuteret eller forhandlet her i tinget i går; det drejer sig både om at skaffe vand nok og det dertil hørende problem med at holde vore vandløb rene nok. Sammenfattende er de et vidnesbyrd om et tiltagende vandforureningsproblem. Kun få områder i landet er helt fritaget for dette problem, og til gengæld er der byområder, hvor problemet er meget, meget omfattende og vanskeligt.

I de lovforslag, vi her behandler, er problemet begrænset til de egentlige vandløb, men problemerne er jo store nok endda. Vandløbsloven er blevet skærpet flere gange, og det har været nødvendigt. Jo flere der skal bruge vandløbene og vandet derfra til flere anvendelsesformer, desto mere påkrævet er det, at der findes ordensregler, og at ordensreglerne bliver overholdt. Det er ligesom i trafikken. Hvor der er begrænset trafik, går det knap så højtideligt til med reglerne, men jo tættere trafikken er, desto vigtigere er det, at færdselsreglerne overholdes af alle, hvis der ikke skal ske ulykker.

Problemet her er jo grundigt undersøgt og kortlagt af spildevandskommissionen, der som bekendt har afgivet en betænkning for et par år siden. Forslaget eller forslagene — jeg inkluderer forslaget om landvæsneretterne også — er jo meget omfangsrige, ændringerne er mange, og det hele er meget teknisk betonet og ret vanskeligt at overskue ved en første gennemgang.

Vi er vant til at have megen respekt for

kommissioners arbejdsresultater, og derfor finder jeg det betryggende, at det er spildevandskommissionens arbejde, der ligger til grund for de omfattende ændringer, der foreslås i forslaget om ændring af vandløbsloven. Med denne anerkendelse mener jeg dog ikke, at forslaget kan sluges rådt af folkettinget. Det omfattende lovforslag egner sig efter min opfattelse til en grundig gennemgang i udvalg med efterfølgende overvejelser i sommer, idet jeg nemlig, måske i modsætning til hr. Chr. Thomsen, ikke regner med, at vi kan nå at få forslaget færdig i denne samling.

Venstre kan tiltræde principperne i lovforslaget, specielt de hovedprincipper, som er nedfældet i punkterne om, at vandløbretterne får større indflydelse og direkte medvirken ved sagernes behandling. Vi kan også bifalde kontrollen med rensningsanlæggenes drift. Det er selvfølgelig urimeligt, når et kommunesamfund har investeret store beløb i rensningsanlæg, ikke at sikre sig, at de foretagne investeringer udnyttes bedst muligt. Vi kan også være tilfreds med fremskyndelsen af spildevandsagerne behandling, men her står vi også ved et område, hvor, som hr. Chr. Thomsen nævnte, det er spørgsmål om investeringer for de kommuner, som endnu ikke har gennemført den slags.

Vedrørende finansieringen af rensningsanlæggene er det vel nok berettiget at se lidt nøjere på konsekvenserne. Det kan godt være, det fremgår af selve forslaget, men at det er forbigået min opmærksomhed. I øvrigt ser det jo ud til, at de økonomiske konsekvenser i forbindelse med forslaget rent administrativt, jeg havde nær sagt imod forventning, er overskuelige, for så vidt som de kun omfatter omkring 1 mill. kr. pr. år. Jeg vil dog tilføje, at jeg nærer visse tvivl om, at det kan have sin rigtighed i praksis.

Med det tilsagn, der her er givet, hvad angår hovedprincipperne, og med den tvivl, som jeg nærer med hensyn til det nævnte punkt, vil jeg gerne sige, at også i forbin-

[Kristen Østergaard.]

delse med vandløbslov og vandforsyningslov og alt det dér må vi jo have rationaliserings- og forenklingssynspunkterne tilgodeset. Der er jo i den almindelige udvikling tendenser nok, som trækker i retning af større og større og fordyrende administration. Det skulle vi jo nødigt medvirke til, når vi giver tilslutning til lovforslagets principper.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale lovforslagene — det gælder som nævnt også forslaget om vandløbsretterne — men altså foreløbig til en grundig udvalgsbehandling.

Svend Haugaard: Selv om de foreliggende forslag til ændringer af vandløbsloven og lov om landvæsensretter er ret omfattende, indeholder de dog i det væsentligste kun en række justeringer og skærpelser af tidligere bestemmelser, som for de flestes vedkommende er særdeles påkrævede. Hovedspørgsmålet, en tilbundsående undersøgelse af selve forureningsproblemet, set i en større sammenhæng, og lovgivningsgrundlaget for en bekæmpelse af forureningerne, går de uden om. Dette skal ikke forstås som en kritik, for det er forståeligt nok under de givne forudsætninger, men det ændrer jo ikke noget ved, at det er denne gennemgribende ændring, der er mest brug for.

Da behandlingen af forslagene mange enkeltheder hører hjemme i udvalg og i øvrigt ved anden behandling, vælger jeg i stedet at komme med nogle principielle betragtninger over nødvendigheden af at tage hele forureningsproblemet, herunder den allerede skete skade på grundvand, søer og vandløb, op til behandling som helhed.

Vand er jo heldigvis en vare, der ikke slides op, men det kan bruges igen og igen, blot det ind imellem renses eller frigøres gennem en kemisk proces i naturens eget store værksted. Det er måske godt nok, at vi ikke ved, hvad det vand, vi drikker, tidligere har været anvendt til. Alligevel er det ved at gå galt, for vort industrialiserede samfund anvender vandet i så hurtigt skift, at en naturlig renselsesproces kommer til kort. Hver dansk person har et gennemsnitlig dagligt vandforbrug af 4 gange sin egen vægt, nok lidt ulige fordelt, men det er vægten jo også, og forbruget pr. indbygger er fordoblet på mindre end 30 år, og det

stiger stadig meget stærkt. Årsagen er ikke en forøget tørst, men derimod badeværelser, vandkloset osv. Dertil kommer den meget stærke befolkningsforøgelse og ikke mindst industriens voldsomt stigende forbrug; også landbrugets og gartneriets forøgede afgrøder tager stærkt af grundvandet og stiller krav om kunstig vanding. Samtidig afvander vi andre områder og afleder regnvand fra parcelhusdistrikter i stedet for at lade grundvandet blive tilgodeset gennem sivebrønde for overfladevand — ikke at forveksle med kloakvand. Vore åbne vandløb hælder vi så meget affald i, at den naturlige mineralisering af de organiske stoffer umuligt kan følge med. Der er nok grund til i denne forbindelse især at pege på dambrugenes foder-spild. Meget affald er i øvrigt langsomt eller slet ikke nedbrydeligt, som f. eks. hård sulfid og flere plantegifte, ikke mindst kviksølv, og flere af giftene kan optages i planter og dyr og derfra gå videre til mennesker, hvor de opsummeres og kan blive livsfarlige, når de når en vis mængde.

Vi ser virkningen af en for sen reaktion på disse områder i stadig forøget besvær med vandforsyningen, når vi nu må tage vand med fra søer og vandløb, som vi i forvejen har grundigt tilsvinet. Vi ser det også i de for ringe bademuligheder i vore fjorde og søer, som for en stor del både sundhedsmæssigt og æstetisk er uegnede til formålet, og det sætter sig, som det er nævnt her i dag, spor i flora og fauna i vore mange naturlige vandløb for slet ikke at tale om, at vor lugtesans ofte fortæller os, at det står meget ilde til. Den danske friske strand er blevet en mudderpøl, og selv havet omkring Danmark, vort moderlige hav, som vi synger om det, lider stærkt under forureningen, så at man i visse egne må tale om fortyndet kloakvand.

Som sagt er jeg helt klar over, at forslaget indebærer en række nødvendige skærpelser, bl. a. som nævnt vedrørende dambrugene, og det radikale venstre vil se med velvilje på de bestemmelser, der har mulighed for at give bedre forhold, men vi vil også gerne samtidig have øjnene åbne for muligheder, der kan forenkle administrationen. Det skulle gerne være sådan, at der ikke er alt for mange, der skal udtale sig om de enkelte sager. Vi skulle også gerne opnå noget effektivt uden for langsommelig eller for dyr

[Svend Haugaard.]

forretningssang, og vi bør ikke senere hverken privat- eller erhvervsvirksomheder mere, end samfundsvellet kræver det.

Men vi mener ikke, at hovedproblemet kan løses ved lapperier på den bestående lovgivning. Sagen må tages op i sammenhæng med de øvrige forureningsproblemer, af luften, naturen, havet osv., og det er tvivlsomt, om det er rigtigt at dele disse spørgsmål op i flere ministerier. Måske skulle vi i stedet have et særligt departement mod de forureningsfarer, som i det kommende samfund vil blive stadig større problemer.

Dansk Ingeniørforening har ved sine undersøgelser og ved udsendelse af betænkninger taget et prisværdigt initiativ. Vi har også flere gange her i tinget diskuteret forureningsproblemer, og der har været forslag om flere undersøgelseskommissioner, men hvad er det blevet til? Forskningsudvalget fik henstilling om at tage sagen op. Har man noget at berette om aktivitet på dette område? Det er mit indtryk, at vi i Danmark er bagefter med forskning på det her nævnte område, og vi kan ikke uden videre bygge på udlandets resultater.

Lovforslaget her, som altså langt fra er den store revolution, bygger på en betænkning fra en kommission, der blev nedsat for 11 år siden. Man tør dårligt tænke på, hvordan det vil komme til at se ud med vore vandforsyningsproblemer, hvis der skal gå nye 11 år, før man tager spørgsmålet op til en virkelig radikal løsning. Det er klart, at en sådan virkelig løsning af denne sag vil koste mange penge, mange penge og mange anstrengelser — rensningsanlæg er jo, som det er nævnt, ikke nogen billig vare — men vi må da i det mindste se at finde ud af, hvordan problemet kan komme under en tilfredsstillende kontrol.

Har man prøvet at stå ved østens floder, der stinker af alskens affald, har man overværet den sparsomme vanduddeling til en lang kø af husmødre en varm sommerdag i en spansk landsby, eller har man prøvet i månedsvis at drikke vand tilsat klor, så har man vist en mulighed for at forstå den norske digter Nordahl Grieg, når han sad derovre i østen og skrev sit digt om vand, et digt, som jeg gerne vil have lov til at citere et par linjer af. Han skriver bl. a.:

„Vand som rinder, vand som risler,
vand om våren, vand om høsten . . .

Vand i Norge, vand af renhet, —
hvor én lægger sig og drikker,
det er det jeg tænker på.“

Så forstår vi vel også, at vi skal gøre, hvad vi kan for at bevare det vand af renhed, som vi har tilbage. Jeg synes, det kunne være rart at vide, om ministeren har gjort sig, skal vi sige videregående tanker på dette område, også om han har tanker om at forhandle med andre ministerier for eventuelt at få hele dette spørgsmål om forurening samlet i en fælles anstrengelse.

Vivike: Jeg kan ikke undertrykke en tak til spildevandskommissionen, og hvorfor skulle jeg egentlig også det? Når jeg ikke kan gøre det, er det bl. a. på grund af kommissionens undersøgelse af Susåsystemet, en undersøgelse, som vi i al fremtid vil kunne have megen nytte af.

Hvad jeg bl. a. er glad for i det foreliggende lovforslag om ændring af vandløbsloven er, at ordet „væsentlig“ er gledet ud. „Væsentlig forurening“ har vi i den nuværende vandløbslov, og „væsentlig“ er et væsentligt ord, for det er jo umuligt at sige, hvad der er væsentligt; det har der jo stået megen strid om. Nu er det, guderne være lovet, væk, og det vil det formentlig blive ved med at være.

Ellers går lovforslaget jo i høj grad ud på at komme forureningen til livs, idet det i høj grad beskæftiger sig med rensningsanlæg, såvel mekaniske som mekanisk-biologiske anlæg, men det, der bedrøver mig meget, og det, der gør mig urolig, det er, at skønt spildevandskommissionen har anbefalet, at staten yder tilskud til oprettelse af rensningsanlæg, står der i bemærkningerne til lovforslaget, at på grund af, at de økonomiske forhold er så dårlige, kan staten ikke gøre noget sådant. Ja, jeg ved godt, at der i § 74 er en lille ventil, at man kan henstille til staten at yde et tilskud til oprettelsen, men det behøver staten jo ikke at rette sig efter. Og jeg kan nu ikke lade være med at hæfte mig ved, at den regering, som nu siger, at staten ikke kan yde noget tilskud til oprettelse af anlæg, er den samme regering, som har svækket kommunernes muligheder for byggemodning, idet man jo har svækket

[Vivike.]

boligfonden med 262 mill. kr., den fond, der i høj grad skulle bruges til byggemodning, og under byggemodning går jo kloakering og, set med mine øjne, i fremtiden også rensningsanlæg for spildevand.

Hvis ikke staten vil yde tilskud, mener jeg, at forslaget med hensyn til at komme vandforureningen til livs er noget af et slag i luften. Jeg ved udmærket godt, at skal vi komme dette frygtelige problem, der hedder forurening af vand, til livs, bliver det dyrt, og det er også omtalt. Skal vi have effektive rensningsanlæg over hele landet, vil det ifølge kommissionens udregninger koste 1.400 mill. kr., og skal vi så have kloakering osv. i forbindelse dermed, kan vi godt komme op på omkring de 3 milliarder kr. Der er nogen, der siger, at det er mange penge, men det påstår jeg, at det er det ikke. Vi har nu i mange år brugt ca. 2 milliarder om året til militærvæsenet. Det burde vi ikke have gjort, men uanset at vi har gjort det, er Danmark jo ikke blevet ruineret af at bruge 2 milliarder om året her. Skulle vi så ikke én gang for alle kunne bruge et noget større beløb for at komme det kolossale problem, der hedder forurening af vand, til livs? Har vi først rensningsanlægene, er driften jo ikke særlig dyr; det er ikke noget, der spiller nogen rolle.

Når staten fornemt holder sig tilbage og siger til kommunerne og erhvervslivet: I må sørge for at få vandet rensset, så er jeg bange for, at det varer meget længe, at vi i mange, mange år fremover skal have det problem, der hedder forurening af vand, og forurening af vand er farlig på mange, mange måder, og faktum er jo også, at der hvert år dør flere mennesker i Danmark på grund af forurening af vand. Det er den ene side af sagen. Jeg kunne nævne en hel masse andre, men det har andre talere været inde på, og jeg skal prøve på at fatte mig så kort som muligt.

Nu drejer det sig om at holde på vandet, og det drejer sig ikke om at blive af med det. At blive af med det, det er jo det, vi her i landet har anstrengt os for nu i mange år, skønt vi nu ved, at om nogen tid står Danmark over for problemet, at vi mangler ferskvand. Vi har set disse afvandinger, disse landvindinger, og jeg mener egentlig,

at der i loven bør indgå et direkte forbud mod udretninger af vandløb og også et forbud mod rørlægning af vandløb. Og så vil jeg gerne pege på et meget stort problem. Det er spørgsmålet om afskåret grøde. Det er et vældigt problem, og vi må prøve, om vi i udvalget kan få det løst ved lovforslaget her.

Endvidere er der spørgsmålet om forureningsbøder. Bøderne for forurening går i politikassen, og hvorfor skal de egentlig det? Jeg mener, at de burde komme de skadelidte til gode, dem, der lider skade ved forureningsne, og at ikke pengene bare burde gå i politikassen.

Endelig mener jeg, det skal påbydes, at store forureningskilder som visse fabrikker, mejerier og slagterier skal have rensningsanlæg, og jeg mener i øvrigt også, at staten bør yde tilskud også til erhvervsvirksomheder, som laver rensningsanlæg.

I øvrigt mener jeg, at København bør underkastes også denne lov.

Hanne Reintoft: Lovforslaget tager jo kun sigte på udledning af spildevand til vandløb og søer og til en vis grad havet, selv om vi beklager, at den om sig gribende havforurening ikke er tilstrækkeligt aktuel i det foreliggende. I det hele taget kunne man ønske sig, at man i kommissionsarbejdet, der ganske rigtigt har været 11 år, havde inddraget flere af forureningsproblemerne — jeg tænker på forurening ikke alene af vand, men også af luft, fødevarer osv. — med henblik på en samlet løsning.

Selv om vi også betragter lovforslaget som et skridt fremad, er det et alt for beskedent skridt, og på mange punkter viger man uden om hovedproblemerne. Det er ligesom lykkedes at se tingene i den store sammenhæng, og det er jo også udmærket, men det har bare på en eller anden måde ligesom ført til, at man har valgt at udskyde de afgørende ændringer, da man fik øje for dem.

Det fremgår ganske tydeligt af alt foreliggende materiale, at det ville være mere hensigtsmæssigt, om bestemmelser om vandforsyning og udledning af spildevand hørte under samme ministerium; måske kunne der hentes områder også fra andre ministerier; jeg tænker bl. a. på boligministeriet. En samlet landsplan for vandforsyning og afled-

[Hanne Reintoft.]

ning af spildevand, samlet i én vandlov under samme ministerium, kunne måske både forenkle og forbedre begge dele.

I forbindelse med en samlet landsplanlægning vil det være naturligt dels at have et organ for en sådan planlægning, dels at få vandløbsretterne afskaffet og administrationen flyttet til i hvert tilfælde den almindelige kommunale administration, hvis ikke man skulle foretrække større regionale områder. Det ville for det første give en chance for en af de så ofte omtalte administrative forenklinger og hermed antagelig besparelser, for det andet kunne det nok hindre en del konflikter og fremme sagsbehandlingen, og endelig, sidst, men ikke mindst vigtigt, kunne det måske undgås at præjudicere byvækst, som man i øvrigt ikke skønner hensigtsmæssig, hvis det lykkedes at se det i en samlet vurdering.

Man må i det hele taget undre sig over, at lovforslaget ikke indeholder forpligtelser eller retningslinjer for bedre planlægning af spildevandsafledningen for større sammenhængende områder. Limfjorden er som bekendt et af vore største forureningsproblemer og omfattes jo af hele 4 amter, så der i denne forbindelse måtte blive tale om en planlægning for hele den nordjyske region, hvis der skulle være fornuft i det.

Det er også besynderligt, at det, der var anledningen til nedsættelse af den 11 år gamle kommission, nemlig kommunernes fremhævelse af, at de ikke økonomisk magtede en tilfredsstillende spildevandsordning — det har vi jo også set de ikke gjorde, og kommissionen har indrømmet det og stillet forslag om tilskud til dem — det afviser man med den sædvanlige luftige begrundelse, at landets økonomiske situation ikke er til det for øjeblikket. Det er et typisk eksempel på kollektive goder, der ikke investeres i, fordi man ikke lægger plan, og fordi man ikke vil ofre de fornødne penge på noget, der er så voldsomt et behov for.

Selvfølgelig skal de forskellige opgaver prioriteres, men med det materiale, der foreligger om forureningens skadelige virkninger, med den klare erkendelse af behovet for en samlet planlægning og koordinering og også af hensyn til de mange kommuner, der har store økonomiske vanskeligheder, burde

det være et område, man ikke fra statens side blev ved med at forsømme. Konsekvensen af en sådan forsømmelse, hvis hverken stat eller kommune mener at have de økonomiske midler til problemets løsning, kan meget let blive, at man allerede i lovens første år følger en sløset praksis, som vi så godt ved skaber præcedens, så længe loven gælder.

Der er så mange hensyn at tage: der er befolkningens sundhed — vi har mange eksempler på sundheds- og smittefare — og der er omsorgen for at bevare rekreative områder og naturværdier og også et ikke ubetydeligt hensyn til fiskeriet. Kort og godt er der så mange hensyn, at vi ikke finder, at det foreliggende lovforslag i fornødent omfang imødegår problemerne og skaber effektive, økonomisk mulige løsninger på dem.

Vi håber, at det endelige resultat vil blive et lidt dygtigere og lidt mere tilbunds-gående forslag, så at der startes på det omhandlede område med en virkelig løsning af et af det moderne samfunds virkelig store kollektive problemer.

Landbrugsministeren (Peter Larsen): Jeg vil gerne først takke de ordførere, der i princippet er gået ind for det ret omfattende lovforslag. Det er med tilfredshed, jeg noterer, at bortset fra den sidste ærede taler var man helt enig i hovedlinjerne i dette lovforslag.

Jeg tror også, man må sige, at der i denne sag ligger et væsentligt og et meget stort og grundigt forarbejde, der belyser tingene i den fornødne sammenhæng, således som det må kræves ved løsningen af et spørgsmål af denne karakter. For det er jo klart, at den moderne samfundsudvikling og løsningen af de problemer, den fører med sig ikke mindst på disse områder, stiller meget store krav, krav, som jeg ikke skal uddybe ved denne lejlighed, men som jeg mener forslaget tager sigte på at efterkomme på en sådan måde, at de mange interesser af forskellig art, der naturligt knytter sig hertil, bliver tilgodeset.

Flere af talerne var også inde på spørgsmålet om de administrative og økonomiske problemer. Må jeg om de administrative spørgsmål sige, at i den udstrækning, det overhovedet er muligt, vil vi gerne bidrage

[Landbrugsministeren.]

til at gennemføre de forenklinger, som nu måtte kunne opnås. Men vi må i denne sammenhæng fastholde, at ledemotivet og formålet med denne lovgivning først og fremmest er at løse de problemer, der opstår, og når man fra forskellig side har talt om en manglende planlægning, må dette i nogen grad skyldes ukendskab til de faktiske forhold, for ingen kan i dag i enkeltheder planlægge på så detaljerede områder, som der ofte er tale om i forbindelse med vandløbslovgivningen.

Spørgsmålet om de økonomiske konsekvenser har man også været inde på, og dér er jeg da enig i, at man i dag ikke kan overse de samlede økonomiske konsekvenser for stat og kommune, al den stund man jo ikke i dag med sikkerhed og i enkeltheder kan finde frem til, hvor store problemerne vil blive. Men det er jo klart, og det ligger også som en af forudsætningerne for lovforslaget, at en større effektivitet på disse områder i høj grad er påkrævet.

Der blev stillet et par spørgsmål til mig, som jeg gerne kort vil besvare.

Hr. Svend Haugaard rejste spørgsmålet, om vi havde tanker om at samle hele dette store felt af forureningsproblemer i ét departement. Jeg vil gerne svare med at sige, at med den opbygning, som dette lovforslag er udtryk for, tror jeg, at denne lov, når vi får alle de andre spørgsmål afklaret, vil kunne indpasses på en sådan måde, at man for dette specielle områdes vedkommende kan løse problemerne. Jeg har ingen aktuelle tanker om på nuværende tidspunkt at søge frem til en samlet planlægning af alle disse mange områder. Jeg tror, det kræver, at adskillige andre ministerier kommer ind i billedet, og jeg mener, at det bidrag, man her fra landbrugsministeriets side kan yde i disse forureningsspørgsmål, kan administreres inden for de rammer, der nu udstikkes.

Hr. Vivike ønskede et forbud mod udretning af vandløb og også mod rørlægning af vandløb. Heri må jeg erklære mig ganske uenig. Hvis man færdes i naturen og ikke mindst ser sagen under en landbrugsmæssig synsvinkel, tror jeg, man må erkende, at ikke alene ud fra rent landbrugsmæssige betragtninger kan det mange steder være en fordel at foretage udretninger, og med hen-

syn til rørlægning vil det ikke alene være hensigtsmæssigt driftsmæssigt, men man vil også opnå væsentlige besparelser på de offentlige budgetter, fordi rensningsproblemerne i mange tilfælde så bliver af væsentligt mindre omfang.

Jeg skal ikke gøre flere bemærkninger her ved denne første behandling. Jeg vil være enig i, at det er så store problemer, at det kræver et meget grundigt udvalgsarbejde, og jeg skal for mit vedkommende tilsige min positive medvirken til, at vi får alle de problemer løst, der ganske naturligt må rejse sig, når man på så stort et felt skal prøve på at samle så mange interesser, som det overhovedet lader sig gøre at samle i denne sammenhæng.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslagene henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om garanti for lån og rentetilskud til skovejere i anledning af stormfaldet i 1967.

(Lovforslaget (nr. 48) findes i tillæg A. sp. 597, fremsættelsen i tidenden sp. 405).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Chr. Thomsen: To stormfald i 1967 af en karakter, som vi faktisk ikke har kendt tidligere her i landet, skabte ravager og skader i de danske skove på ca. 2½ million m³ træ. Det var særpræget, at to storme efter hinanden praktisk talt ramte nøjagtig de samme dele af landet og derved gjorde skaderne større, end de ville have været, hvis det havde været fordelt noget mere ud over landet. Stormene havde også det særpræg, at det for en gangs skyld gik langt